

มองประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ผ่านปรากฏการณ์ Brexit

กับเศรษฐกิจ

■ ผศ.ดร.สันติ ชัยศรีสวัสดิ์สุข

คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า)
www.econ.nida.ac.th
santi_nida@yahoo.com

พ การลงคะแนนเสียงประชามติให้สหราชอาณาจักรออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป หลังจากมีการพัฒนาการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมาอย่างยาวนานกว่า 40 ปี จนมีสถานะเป็นตลาดเดียว (Single Market) กลายเป็นกระแสให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัยว่า แท้จริงแล้วการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่มีความเข้มข้นมากขึ้น (ลึกมากขึ้น) นั้นเป็นผลดีหรือผลเสียสุทธิต่อเศรษฐกิจของประเทศสมาชิก

แนวความคิดของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจมีรากฐานจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนทั้งสินค้าและปัจจัยการผลิต ทำให้ประเทศคู่ค้าได้รับประโยชน์จากอัตราการแลกเปลี่ยน (หรือที่เรียกว่า อัตราการค้า: Terms of Trade) ที่ดีขึ้น และประโยชน์จากการผลิตตามความชำนาญ ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการแบ่งงานกันทำ จะเห็นได้ว่าแนวความคิดที่กล่าวถึงข้างต้นนี้ไม่ได้มีการผูกโยงเงื่อนไขของประโยชน์ที่ประเทศนั้นจะต้องเกินดุลการค้า แต่กลับเน้นให้ความสำคัญกับปริมาณการแลกเปลี่ยนของสินค้า และ/หรือปัจจัยการผลิตมากกว่า กล่าวคือประเทศคู่ค้า ไม่ว่าจะเกินดุลหรือขาดดุลการค้า ล้วนแต่ได้รับประโยชน์จากการค้าด้วยกัน (มีลักษณะเป็น Positive Sum Game ไม่ใช่เป็น Zero Sum Game) ดังนั้นยังมีปริมาณการค้าเกิดขึ้นมากเท่าใด ประเทศคู่ค้านั้นก็ได้ประโยชน์มากขึ้นเท่านั้น และด้วยเหตุผลนี้เองที่ทำให้เกิดการขยายตัวของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในระดับต่างๆ ทั้งพหุภาคี ภูมิภาค และทวิภาคี เช่น การจัดตั้งเป็นเขตการค้าเสรี (Free Trade Area : FTA) จนถึงการรวมกลุ่มที่เข้มข้นมากขึ้นจนเป็นตลาดเดียว และอาจพัฒนาเป็นการใช้สกุลเงินร่วมกันเหมือนกับกลุ่มประเทศที่ใช้เงินยูโร

เงื่อนไขสำคัญของการเป็นตลาดเดียว คือ ไม่เพียงแต่เปิดด้านสินค้าและบริการเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทุนและแรงงาน สามารถเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ซึ่งอาเซียนก็มีแนวทางในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจจะระหว่างประเทศในการสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เป็นการยกระดับที่สูงขึ้นจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจในรูปแบบของการเป็นเขตการค้าเสรี (อาเซียนมีข้อตกลงจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน : ASEAN Free Trade Area ที่ควรมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 2553)

การเกิดขึ้นของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมีเป้าหมายหลักประการหนึ่ง คือ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียว (Single Market and Production Base) อาเซียนได้อาศัยการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของสหภาพยุโรปเป็นแบบอย่างในการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจจะระหว่างกัน ทั้งนี้การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของอาเซียนนั้น จะมีความแตกต่างจากการรวมกลุ่มของสหภาพยุโรป เพราะอาเซียนมีความแตกต่างกันในหลากหลายมิติทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ความแตกต่างกันของระดับการพัฒนาและรายได้ (Development Gap) ความแตกต่างทางด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ฯลฯ และเป้าหมายไม่ได้มุ่งไปสู่การเป็นตลาดเดียวแบบของสหภาพยุโรป แต่มุ่งเป้าไปที่การเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งไม่ใช่แค่การสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังต้องมีการพัฒนาความร่วมมือทางด้านความมั่นคง ด้านสังคม ศิลปะ และวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นในขณะที่อาเซียนจะขับเคลื่อนไปสู่การรวมกลุ่มที่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ก็น่าจะเป็นการดีที่จะได้ใช้โอกาสนี้ในการทบทวนถึงเงื่อนไขและผลกระทบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีขึ้นและการกำหนดแนวทางของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมของอาเซียนต่อไป

เมื่อพิจารณาจากเหตุผลที่ใช้ในการสนับสนุนการออกจากการเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปของสหราชอาณาจักร ก็พบว่าโดยส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นเหตุผลที่ขัดแย้งกับแนวทางการเปิดเสรีดังที่ได้กล่าวถึงข้าง

ต้น แต่เป็นการตัดสินใจที่ได้รับอิทธิพลตามแนวความคิดชาตินิยม (Nationalism) ที่มักจะหยิบยกประเด็นต่างๆ ที่จะใช้เพื่อหักล้างกับผลประโยชน์ของการเปิดเสรีอย่างน้อยใน 3 ประเด็นดังนี้

1) การรวมกลุ่มที่มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นทำให้ประเทศสมาชิกขาด/ลดความเป็นอิสระในการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจที่ต้องการหรือจำเป็น ประเด็นนี้ได้รับความสนใจมากขึ้นเป็นลำดับนับตั้งแต่เกิดกรณีปัญหาของประเทศกรีซ โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

2) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจหรือการเปิดเสรี มักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นสาเหตุของปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งด้านรายได้ และด้านการแข่งขันที่ผู้เล่นในตลาดบางกลุ่มมีความได้เปรียบเหนือคนอื่นในตลาด เช่น ความได้เปรียบที่ผู้ประกอบการขนาดใหญ่จากประเทศที่พัฒนาสูงกว่าจะมีเหนือกว่าผู้ประกอบการขนาดเล็กในประเทศที่การพัฒนาน้อยกว่า ทำให้ประโยชน์และการแลกเปลี่ยนไม่เท่าเทียมกัน (ความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ)

3) ประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ได้แก่ นโยบายผู้อพยพ/แรงงานต่างด้าว การเคลื่อนย้ายของคน นโยบายหรือมาตรการการให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพ นโยบายควบคุมดูแลด้านมลพิษและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เหล่านี้ล้วนเป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวต่อความรู้สึกความเป็นชาตินิยม ซึ่งบ่อยครั้งจะมีความขัดแย้งกับแนวทางเป้าหมายไปสู่ความมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และประโยชน์ทางเศรษฐกิจในรูปของสวัสดิการสังคม (Welfare) ของประเทศโดยรวม ประชาชนโดยทั่วไปในฐานะสมาชิกของประเทศก็ต้องชั่งน้ำหนักกันให้ดี เพราะการตัดสินใจทุกอย่างมีต้นทุน โดยเฉพาะต้นทุนค่าเสียโอกาส เช่นเดียวกันการตัดสินใจของชาวสหราชอาณาจักรในการออกจากความเป็นสมาชิกสหภาพยุโรปก็จะมีต้นทุนที่สหราชอาณาจักรจะต้องจ่าย และคงจะต้องติดตามกันต่อไปว่าจะมีต้นทุนที่ถูกหรือแพงมากน้อยเพียงใด ๓